

Identifying and prioritizing political-economic factors affecting Baloch ethnic challenges Inside the political geography of Iran

Vahid Kiani ¹✉, Ali Ashrafi ², Fatemeh Alishahpoor ³

1. (Corresponding Author) Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Birjand, Birjand, Iran

E-mail: vkiani@birjand.ac.ir

2. Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Birjand, Birjand, Iran

E-mail: aashrafi@birjand.ac.ir

3. Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Birjand, Birjand, Iran

E-mail: f.alishahpour@birjand.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

30 May 2025

Received in revised form:

27 August 2025

Accepted:

3 October 2025

Available online:

8 November 2025

Keywords:

Baloch Ethnicity,
Ethnic Challenge,
Economic Factors,
Political Factors,
Iran.

ABSTRACT

Iran consists of various Baloch, Kurdish, Azeri, Persian, Arab, and other cultures. The settlement of Iranian ethnic groups, mainly in the border areas and adjacent to the country of their own language, provides a suitable ground for the occurrence of ethnic crises, which has led to the emergence and growth of divergent ideas among this ethnic group. The current research, with a descriptive-analytical approach and targeted sampling method based on the statistical community of academic experts familiar with the political and economic issues of the Baloch people and with a practical purpose, has investigated the economic and political factors affecting the divergence of the Baloch people. The results of the research showed that among the political factors, five factors are the attitude of the government towards the Baloch ethnic group, the geographical (border) location of the Baloch ethnic group, the way of political organization of the space (unified and centralized government) on the space of Iran, the difference between the political and religious ideology of the country with the Baloch ethnic group and the type of political system ruling the country of Iran have had the greatest impact on the divergence of the Baloch people. Also, among the items of the economic dimension, five factors are the income of the ethnic group compared to other citizens of the country, the lack of attention of the macroeconomics to the studied area, the level of access to facilities and services, the existence and spread of poverty among the ethnic group (compared to across the border) and the situation Development indicators and human poverty have had the most significant impact on the divergence of the Baloch ethnicity in Iran.

Cite this article: Kiani, V., Ashrafi, A., & Alishahpoor, F. (2025). Identifying and prioritizing political-economic factors affecting Baloch ethnic challenges Inside the political geography of Iran. *Human Geography Research Quarterly*, 57 (3), 1-14.

<http://doi.org/10.22059/jhgr.2024.368282.1008648>

© The Author (s)

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

The changes that have taken place in recent decades due to globalization and the entry into the information age have expanded the flow of awareness and ethnic particularism in the country and have caused challenges. Based on this, this article tries to identify the influencing factors in the divergence of ethnicities (with an emphasis on the Baloch people) in the political geography of Iran to provide principled and codified strategies for guiding and integrating ethnic identity into the Iranian national identity and avoid ethnic divergence as much as possible in the direction of division. Recognizing the most important reasons for the divergence of each ethnic group in the political geography of Iran can help to develop appropriate strategies to overcome the challenges caused by the ethnic debate.

Methodology

The current research is descriptive-correlational and based on the structural equation model (SEM). It is also applied in terms of its purpose, and the data collection method is a survey. The statistical population of this research includes 100 elites and cultural activists of Baloch ethnicity. All the questionnaire questions were closed-ended and evaluated based on a five-point Likert scale, so each answer was assigned a score from 1 to 5. For more certainty, the questionnaires were revised using the opinions of 8 political geography professors, and their ambiguities were resolved to some extent.

Results and discussion

Based on the findings of the research on the political factors effective in the divergence of the Baloch people, the attitude of the government towards the Baloch ethnic group, with a score of 0.791, was in the first place; the geographical (border) location of the Baloch ethnic group, with a score of 0.79, was in the second place; the way of political organization of space (unified government and focused) on the atmosphere of Iran, with a score of 0.731, was in the third place; the difference between the political and religious ideology ruling the country with the Baloch ethnic

group, with a score of 0.73, was in the fourth place; the type of political system ruling the atmosphere of Iran, with a score of 0.663, was in the fifth place; and the geographical policies of the government (balancing or unbalancing the space), with a score of 0.662, was in the sixth place.

Also, in the section on economic factors, based on the obtained data, the income of the ethnic group compared to other citizens of the country, with a score of 0.773, was in the first place; the lack of attention of the macroeconomy to the studied area, with a score of 0.764, was in the second place; the level of access to facilities and services, with a score of 0.73, was in the third place; the existence and spread of poverty among the ethnic group (relative to across the border), with a score of 0.707, was in the fourth place; the state of development indicators and human poverty, with a score of 0.706, was in the fifth place; and the amount of investment in the area of residence of the ethnic group compared to other countries, with a score of 0.705, was in the sixth place.

The results of the research showed that in the political dimension, the attitude of the government towards the Baloch ethnic group, the geographical (border) location of the Baloch ethnic group, the way of political organization of the space (unified and centralized government) on the space of Iran, the difference between the political and religious ideology of the country and the Baloch ethnic group, the type of political system in the country of Iran are five important factors in the political dimension that have a great impact on the divergence and challenges of the Baloch ethnic group.

In the economic dimension, five factors of high importance in the ethnic challenges of Baloch include the following:

The ethnic group's income compared to other citizens of the country, the macroeconomics' lack of attention to the studied area, the level of access to facilities and services, the existence and spread of poverty among the ethnic group (compared to across the border), the status of development indicators, and human poverty.

Conclusion

In general, as can be inferred from the research findings, the nature of the demands or divergence of Baloch, both from the political and economic perspectives, is more than the economic aspect. Suppose the central government of Iran takes action to alleviate poverty, establish geographical justice, eliminate the center-periphery development gap, and address regional inequalities. In that case, the divergence of Baloch will be in a neutral state. In the next stages, through cultural approaches, the direction of strengthening this nation within the political geography of Iran moved in the direction of national unity and cohesion. Sistan and Baluchestan province have a strategic position for trade and transit and have agriculture and horticulture (especially tropical fruits) as well as many historical and natural attractions and a growing industry, the discovery of mines (gold, copper, chromite, manganese, marble, limestone), the neighborhood with Pakistan and Afghanistan and the existence of Iran's only oceanic port (Chabahar) has a high ability and capacity for development. The central government of Iran can prevent the escape of the labor force from the province by encouraging capital, giving concessions, and encouraging strong financial centers such as banks to support producers and provide facilities to experts and provide the basis for economic development and reducing the unemployment rate of the province and as a result, the economic participation rate of the province will increase.

In the context of the political dimension, as long as the government's approach to ethnic diversity is based on ethnicity as a threat and not an opportunity, Baloch have divergence from the government and consider themselves separate from the main body of the government. Therefore, help should be sought from the local elites and expert forces of the province for political management at the local, provincial, and national levels, and border control should be increased for the illegal entry of immigrants and terrorist groups in order to minimize security challenges. In addition to these cases, the central government can use the help of the national media (such as radio and television, etc.) to change attitude

towards ethnicity and change the mentality of the society (feeling of insecurity towards the province). After that, the presence of tourists and using the province's tourism capacity will also be provided.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

شناسایی و اولویت‌بندی عوامل سیاسی - اقتصادی مؤثر بر چالش‌های قومیتی بلوچ در درون جغرافیای سیاسی ایران

وحید کیانی^۱ ✉، علی اشرفی^۲، فاطمه علیشاهپور^۳

۱- (نویسنده مسئول)، گروه جغرافیه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: vkiani@birjand.ac.ir

۲- گروه جغرافیه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: aashrafi@birjand.ac.ir

۳- گروه جغرافیه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: f.alishahpour@birjand.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۹	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۰۵	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۱۱	
تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۸/۱۷	
واژگان کلیدی: قومیت بلوچ، چالش قومی، عوامل اقتصادی، عوامل سیاسی، ایران.	<p>ایران کشوری با فرهنگ‌های متنوع از جمله بلوچ، کرد، آذری، فارس و عرب است که بسیاری از این قومیت‌ها در مناطق مرزی واقع شده و ارتباط فضایی با جمعیت‌های هم‌مرز دارند. این شرایط باعث ایجاد زمینه‌های مضاعف بحران‌زایی شده است. قوم بلوچ، یکی از اقوام ایرانی، در طول یک قرن گذشته چالش‌های گسترده‌ای با حکومت مرکزی داشته که باعث رشد اندیشه‌های واگرایانه در این گروه شده است. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و نمونه‌گیری هدفمند از جامعه آماری متخصصان دانشگاهی آشنا به مسائل سیاسی و اقتصادی بلوچ، با هدف کاربردی، به بررسی عوامل مؤثر اقتصادی و سیاسی در واگرایی قوم بلوچ پرداخته است. نتایج نشان داد که در عوامل سیاسی، پنج مؤلفه شامل: نگرش حکومت نسبت به قوم بلوچ، موقعیت جغرافیایی مرزی آنان، شیوه سازمان‌دهی سیاسی کشور (حکومت یکپارچه و متمرکز)، تفاوت ایدئولوژی سیاسی و مذهبی حاکم با قوم بلوچ، و نوع نظام سیاسی حاکم بیشترین تأثیر را بر واگرایی این قوم دارند. همچنین در بعد اقتصادی، پنج عامل شامل: میزان درآمد قوم بلوچ در مقایسه با سایر شهروندان، کم‌توجهی به منطقه مورد مطالعه در اقتصاد کلان، میزان دسترسی به امکانات و خدمات، گسترش فقر در میان قوم بلوچ نسبت به جمعیت‌های فرامرزی، و شاخص‌های توسعه و فقر انسانی تأثیرگذارترین عوامل بر واگرایی شناخته شدند. این یافته‌ها اهمیت بررسی عمیق شرایط سیاسی و اقتصادی اقوام مرزی ایران را تأکید می‌کند.</p>
استناد: کیانی، وحید؛ اشرفی، علی و علیشاهپور، فاطمه. (۱۴۰۴). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل سیاسی - اقتصادی مؤثر بر چالش‌های قومیتی بلوچ در درون جغرافیای سیاسی ایران. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۷ (۳)، ۱-۱۴.	
http://doi.org/10.22059/jhgr.2024.368282.1008648	
	ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
	© نویسندگان

مقدمه

تحولات نوین در عرصه‌های مختلف باعث توجه مجدد به موضوع قومیت‌ها و هویت‌های قومی شده است، زیرا این مسئله ناشی از احیای سیاسی اقوام به‌ویژه در جوامع چند قومی است. برخلاف پیش‌بینی‌ها، مدرنیته نتوانسته اهمیت قومیت را به‌عنوان منبع منازعه سیاسی کاهش دهد و امروزه شاهد گفتمان نوینی در احیای قومیت در عصر جهانی‌شدن هستیم که از یک‌سو موجب یکپارچگی فرهنگی و اقتصادی و از سوی دیگر تشدید اختلافات قومی شده است (سید امامی، ۱۳۸۵: ۷؛ حسنی فر و عباس‌زاده مرزبالی، ۱۴۰۰: ۱۷۹). جهان به‌طور گسترده‌ای قومی و متنوع است و تنها در ۱۴ کشور اقلیت‌های قابل‌توجه وجود ندارد (پور قوشچی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۹). موضوع قومیت از یک موضوع «پیرامونی» به مسئله‌ای «اصلی» در علوم سیاسی و جغرافیای سیاسی تبدیل شده است (ربانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۰؛ گل‌محمدی، ۱۳۸۱: ۱۵۸). برخی اندیشمندان عصر حاضر را قرن اقلیت‌ها و قومیت‌ها می‌دانند که دغدغه اصلی انسان نوین است (خوب‌روی، ۱۳۸۰: ۱؛ دوران، ۱۳۸۳: ۸۵). این مسئله در ایران که از تنوع قومی برخوردار است، اهمیت بیشتری دارد و بسیاری آن را مسئله حال و آینده کشور می‌دانند (کولایی، ۱۳۸۳: ۵۱). ایران با پیشینه تاریخی و فرهنگی عمیق، میزبان اقوام بومی متعددی است که بخش جدایی‌ناپذیر این سرزمین‌اند (افضلی و ضرغامی، ۱۳۸۸: ۷۸؛ محمدرحیمی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۷). با این حال، جهانی‌شدن و شرایط جغرافیایی پیچیده ایران، به‌ویژه موقعیت نواحی پیرامونی، موجب تقویت هویت‌های قومی و افزایش چالش‌های سیاسی-امنیتی شده است (Janparvar et al, 2021: 26). این قومیت‌گرایی گاه در شکل ناسیونالیسم قومی و ملی‌گرایی بازتولید شده ظهور می‌یابد و تهدیدی برای تمامیت ارضی و مشروعیت سیاسی است (عزتی و احمدی، ۱۳۸۹: ۱۳). قوم بلوچ به‌عنوان یکی از اقوام دارای خودآگاهی ژئوپلیتیکی در ایران، از کانون‌های نامنی معاصر کشور است. به گفته ریچارد هارتشورن، جغرافیدانان سیاسی باید به شناسایی نیروهای همگرا و واگرا کمک کنند. این پژوهش با تمرکز بر قوم بلوچ، نشان می‌دهد که ریشه‌های واگرایی بیش‌تر اقتصادی است تا سیاسی و فرهنگی و با حل مشکلات اقتصادی و توسعه منطقه‌ای می‌توان روند ناحیه‌گرایی سیاسی این قوم را کاهش داد و همگرایی ملی را تقویت کرد.

حق‌پناه (۱۳۸۹) در مقاله «موازنه فراگیر» چارچوبی تحلیلی برای بررسی نقش قومیت در سیاست خارجی ارائه داده و ناکارآمدی دیدگاه رئالیستی کلاسیک را در تحلیل تأثیر قومیت بر ترتیبات امنیتی، به‌ویژه در خاورمیانه، تشریح کرده است. نوزانی و صالحی (۱۳۹۱) در تحقیق «چالش‌های قومی در ایران: مورد مطالعه استان اردبیل» دریافتند که توهین‌های فرهنگی و اجتماعی به اقوام، تبعیض و بی‌عدالتی، نابرابری‌های اقتصادی، احساس محرومیت و نقش چند فرهنگ‌گرایی عوامل داخلی مهم‌تری نسبت به عوامل خارجی در بروز بحران‌های قومی این منطقه بوده‌اند. ضرغامی و انصاری‌زاده (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل فرصت‌ها و تهدیدهای ژئوپلیتیکی قوم بلوچ از دیدگاه نظریه شکاف‌های سیاسی-اجتماعی» در فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی (دوره ۴۴، شماره ۳، صفحات ۱۱۰-۹۵) به بررسی موقعیت ژئوپلیتیکی قوم بلوچ پرداخته‌اند و تأکید کرده‌اند که ویژگی‌های سیاسی و اجتماعی این قوم زمینه‌ساز چالش‌ها و فرصت‌های خاص در فضای جغرافیای سیاسی ایران است. حافظ‌نیا و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعه «سیاست دولت و مناسبات بین قومی (مورد: قوم بلوچ و سیستانی)» به این نتیجه رسیدند که سیاست‌های دولت باعث افزایش بدبینی بین سیستانی‌ها و بلوچ‌ها و تشدید واگرایی قوم بلوچ با دولت مرکزی شده است.

هادیان و ریگی (۱۳۹۳) در تحقیق «ملت‌سازی ناکام در پاکستان و چالش‌های قومی: مطالعه موردی قوم بلوچ» بیان کردند که ناکامی پاکستان در فرایند ملت‌سازی، عامل مهمی در گرایش‌های واگرایانه قوم بلوچ بوده است. امام‌جمعه‌زاده و مهدیان (۱۳۹۳) در مطالعه «شکاف‌های قومی مذهبی مؤثر بر امنیت ملی ایران» تأکید کردند حفظ هم‌زمان مذهب

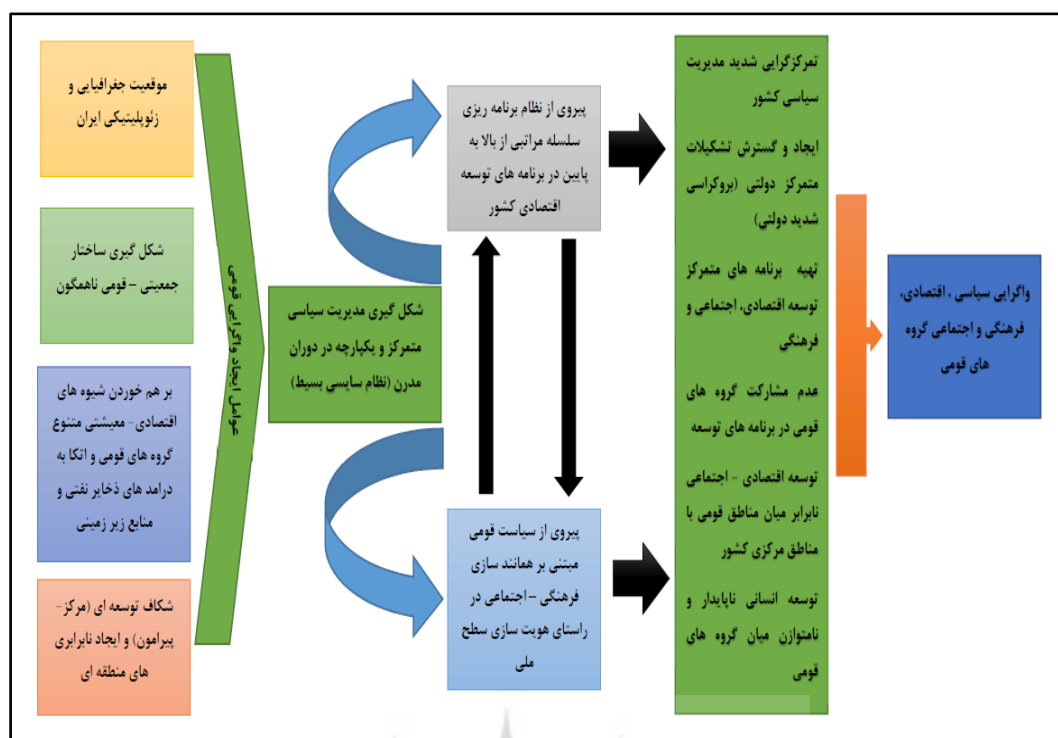
شیعه و هویت ایرانی می‌تواند عامل وحدت و بقای ملی ایران باشد و نادیده گرفتن هر یک موجب ایجاد شکاف ملی می‌شود.

محمدزاده و خانی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «زمینه‌های تاریخی و اجتماعی مؤثر بر شکاف قومی در ایران» متذکر شدند که تشکیل دولت متجدد مرکزگرا، ملت‌سازی ناقص، نابرابری و احساس تبعیض در ابعاد مختلف از عوامل فعال‌کننده شکاف‌های قومی است و مدیریت عادلانه می‌تواند این شکاف‌ها را کاهش دهد. در نهایت، صالحی و نوزانی (۱۳۹۹) در تحقیق «بررسی نقش جمهوری آذربایجان در ایجاد چالش‌های قومی در آذربایجان ایران» اعلام کردند که این کشور با بهره‌گیری از پیوندهای زبانی و تاریخی در ایجاد چالش‌های قومی در آذربایجان ایران نقش فعال دارد. امام‌جمعه‌زاده و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «بازشناسی عوامل مؤثر در واگرایی قوم بلوچ از ابعاد سیاسی و اقتصادی» در همان فصلنامه (دوره ۷۰، شماره ۴، صفحات ۹۰-۷۷) عوامل کلیدی سیاسی و اقتصادی مؤثر بر روند واگرایی قوم بلوچ را تحلیل کرده‌اند و نقش مهم نگرش حکومت، موقعیت جغرافیایی مرزی و نابرابری‌های اقتصادی را برجسته ساخته‌اند.

بررسی این پیشینه‌ها نشان می‌دهد که بیشتر تحقیقات پیشین به پیامدهای مسائل قومی پرداخته‌اند و نسبت به عوامل زمینه‌ای سیاسی و اقتصادی، به‌ویژه درباره قوم بلوچ توجه کمتری شده است؛ بنابراین نیاز به تحقیقات جامع و تخصصی در این زمینه احساس می‌شود.

مبانی نظری

تا قبل از سال ۱۹۶۰ موضوع قومیت در علوم انسانی جایگاه محوری نداشت و بیشتر به‌صورت پیرامونی در مباحث توسعه و ملت‌سازی مطرح بود اما از آن زمان به دلیل احیای هویت‌های قومی و افزایش تعارضات مبتنی بر قومیت، توجه بیشتری به این مسئله معطوف شد (قاسمی، ۲۰۰۸؛ صادقی و سعیدی اقدم، ۲۰۱۴). ایسمن قومیت را مبنایی برای بسیج سیاسی و تعارضات می‌داند که قوانین تبعیض‌آمیز همبستگی قومی را تحریک می‌کند (نقدی و احمدی، ۲۰۱۳). گوبوگلو اهمیت تبعیض اجتماعی و اقتصادی در درگیری‌های قومی را برجسته کرده است و هشتر معتقد است توسعه و تعاملات اجتماعی لزوماً به اتحاد ملی نمی‌انجامد بلکه ممکن است تنش‌های قومی را تشدید کند که ناشی از نابرابری‌های اقتصادی و فرهنگی است (احمدی، ۱۹۹۹). در عصر جهانی‌شدن، تکثرگرایی فرهنگی به‌عنوان راهی برای حفظ حقوق اقلیت‌های قومی و تأمین مساوات اجتماعی و به رسمیت شناختن فرهنگی مطرح شده است که به آن دموکراسی فرهنگی نیز گفته می‌شود (قوشجی و نادری، ۲۰۱۵). کاستلز معتقد است جهانی‌شدن امکان ساخت هویت‌های فردی و جمعی را تحت تأثیر گسترش تعاملات اجتماعی توسعه داده است (کاستلز، ۲۰۰۱) و رونالد رابرتسون بر نقش چارچوب محلی در فرآیند جهانی‌شدن تأکید می‌کند (نش، ۲۰۰۱). در ایران، تئوری محرومیت نسبی اهمیت زیادی دارد و محرومیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق قومی رابطه مستقیمی با بسیج سیاسی واگرایانه دارد (مهتری، ۲۰۱۷). این محرومیت هم از لحاظ عینی و شاخص‌های آماری قابل مطالعه است و هم از منظر برداشت ذهنی افراد (صالحی، ۲۰۰۶). مطالعات نشان می‌دهد با افزایش تفاوت‌های منطقه‌ای، حرکت جمعیت و سرمایه به‌سوی قطب‌های برتر افزایش می‌یابد (خاکپور، ۲۰۰۶). پیامد سیاسی نابرابری‌های منطقه‌ای بی‌اعتمادی، نارضایتی و بحران واگرایی است و از منظر اقتصادی، توسعه عادلانه توزیع منابع را تضمین می‌کند (فریدمن، ۱۹۶۶). جامعه‌شناسان توسعه معتقدند توسعه، سرمایه‌های اجتماعی و همگرایی ملی را تقویت می‌کند؛ بنابراین اهداف برنامه‌ریزی منطقه‌ای برقراری عدالت اجتماعی و توزیع رفاه است.

شکل ۱. چارچوب مفهومی رابطه ساختاری- تاریخی برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی و واگرایی گروه‌های قومی جامعه ایران

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی و مبتنی بر مدل معادلات ساختاری (SEM) بوده و به لحاظ هدف کاربردی و روش جمع‌آوری اطلاعات، پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش جامعه آماری تحقیق حاضر شامل ۱۰۰ نفر از نخبگان و فعالان فرهنگی دارای قومیت بلوچ هستند. تمامی سؤالات پرسشنامه‌ها از نوع پاسخ بسته و بر اساس مقیاس پنج ارزشی لیکرت ارزش‌گذاری شد به طوری که هر پاسخ امتیازی از ۱ تا ۵ را به خود اختصاص می‌داد. برای اطمینان بیشتر، با بهره‌گیری از نظرات ۹ نفر از اساتید رشته جغرافیای سیاسی، پرسشنامه‌ها بازبینی شدند و ابهامات آن‌ها تا حدودی برطرف شد. این امر بیانگر روایی ظاهری و محتوایی قابل قبول ابزار گردآوری است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی (مدل‌سازی معادلات ساختاری رویکرد واریانس محور) استفاده شد. علاوه بر این فرضیه‌های تحقیق در سطح خطا ۰/۰۵ و با استفاده نرم‌افزار Smart PLS3 تجزیه و تحلیل گردید.

در این بخش به منظور بررسی پایایی تحقیق از نرم‌افزار Spss (آزمون آلفای کرونباخ) استفاده شده است، در واقع گام اول در بررسی هر داده پرسش‌نامه‌ای بررسی سطح روایی و پایایی آن است، برای احصا شاخص‌ها و گویه‌های مدنظر پژوهش هم از شیوه کتابخانه‌ای با رجوع به مطالعات قبلی که در زمینه قومیت انجام گردیده‌اند استفاده شده است و هم از نظر کارشناسان و خبرگان حوزه مطالعات قومیتی در سطح اعضای هیئت‌علمی دانشگاه (تعداد ۹ نفر) استفاده شده است. در این بخش نیز در جدول شماره ۱ نتایج آزمون آلفای کرونباخ آورده شده که نتیجه آن نشان‌دهنده بالا بودن سطح پایایی گویه‌های تحقیق به مقدار ۰.۹۴۴ است.

جدول ۱. نتایج آزمون پایایی

تعداد نمونه	تعداد گویه	مقدار آلفا
۱۰۰	۳۲	۰.۹۴۴

منطق استفاده از آمار استنباطی، آزمون فرض آماری (فنون آماری مناسب برای صحت‌وسقم فرضیه‌های پژوهش) و یا تخمین آماری (فنون آماری مناسب برای بررسی سؤال‌ها یا فرضیه‌های پژوهش) است. بر این اساس در گام بعدی بررسی پارامتریک بودن یا ناپارامتریک بودن پرسش‌نامه به‌دست‌آمده از جامعه نمونه موردسنجش واقع می‌شود که نتایج آن در جدول شماره ۲ آورده شده، نتایج آزمون اسمیرنوف - کولوموگروف نشان می‌دهد که هر ۲ بعد تحقیق مقدار و سطح معناداری به‌دست‌آمده آن‌ها کمتر از ۰.۰۵ است، بنابراین پرسش‌نامه آماری حاضر از نوع ناپارامتریک است.

جدول ۲. نتایج آزمون اسمیرنوف - کولوموگروف

ابعاد	آماره	سطح معناداری	وضعیت
اقتصادی	۰.۱۴۲	۰.۰۰۰	ناپارامتریک
سیاسی	۰.۱۴۹	۰.۰۰۰	ناپارامتریک

یافته‌ها

در تحقیق حاضر، جنسیت پاسخ‌دهندگان به‌گونه‌ای بود که از ۱۰۰ نفر، ۳۶ نفر مرد و ۶۴ نفر زن بودند، بنابراین تعداد پاسخ‌دهندگان زن بیشتر بود. همچنین از نظر تحصیلات، ۶۷ درصد از پاسخ‌دهندگان دانشجوی کارشناسی، ۲۴ درصد کارشناسی ارشد، ۶ درصد دکتری و ۳ درصد دانشجوی دکتری بودند، که نشان می‌دهد اکثریت دارای تحصیلات کارشناسی بودند. در خصوص تخصص علمی، از ۹۹ نفر پاسخ‌دهنده، ۴۴ درصد جغرافیا، ۲۰ درصد مدیریت، ۱۱ درصد اقتصاد، ۱۲ درصد جامعه‌شناسی و ۱۲ درصد علوم سیاسی را به‌عنوان تخصص خود اعلام کردند که تخصص جغرافیا بیشترین فراوانی را داشت. در زمینه سابقه حضور در منطقه مورد مطالعه (بلوچستان)، ۱۸ درصد از پاسخ‌دهندگان کمتر از ۵ سال، ۲۰ درصد بین ۵ تا ۱۰ سال و ۶۲ درصد بیش از ۱۰ سال در این مناطق حضور داشتند. این نشان می‌دهد اکثریت پاسخ‌دهندگان سابقه طولانی در منطقه بلوچ‌نشین دارند.

بررسی وضعیت ابعاد و گویه‌ها تحقیق بر اساس روش حداقل مربعات جزئی (PLS)

در مرحله سوم از بررسی یافته‌های استنباطی تحقیق به ارزیابی کمی جهت پاسخ‌گویی به سؤالات تحقیق به مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی (PLS) پرداخته شده و برازش مدل‌های اندازه‌گیری، ساختاری و کلی استراتژی‌های توسعه شهرهای مرزی مورد بررسی قرار گرفته است. روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی (PLS) در سال ۱۹۷۴ توسط ولد^۱ ابداع شد و در ادامه نسخه پیشرفته آن در سال ۱۹۸۹ توسط لومومر^۲ ارائه شد (یعقوبی، ۱۳۹۶: ۱۰۱). در این تحقیق با توجه به نامعلوم بودن حجم کلی جامعه آماری و نیز اهمیت پاسخ دقیق و مناسب به سؤالات، از روش نمونه‌گیری هدفمند با نمونه آماری محدود به ۱۰۰ نفر استفاده شده است و یکی از مهم‌ترین دلایل استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی نیز همین تعداد کم نمونه آماری تحقیق بوده اما در کنار این مسئله دلایل دیگری برای استفاده از این روش نیز وجود داشته که عبارت‌اند از قابل استفاده بودن آن در داده‌های پارامتریک و ناپارامتریک که در این تحقیق بودن یافته‌های پرسش‌نامه‌ای ناپارامتریک بوده‌اند (جدول ۲)، پیچیدگی مدل (تعداد زیاد شاخص‌ها و متغیرها (جدول ۱))، اکتشافی بودن تحقیق (به دلیل عدم داشتن سؤالات. تحلیل مدل تحقیق به روش (PLS) از دو بخش کلی شکل گرفته که در این تحقیق یافته‌های استنباطی بر مبنای آن‌ها بررسی شده که عبارت‌اند از ۱- بررسی برازش مدل ۲- الگوریتم تحلیل. پس از ترسیم مدل حاوی سازه‌ها

1. Vold

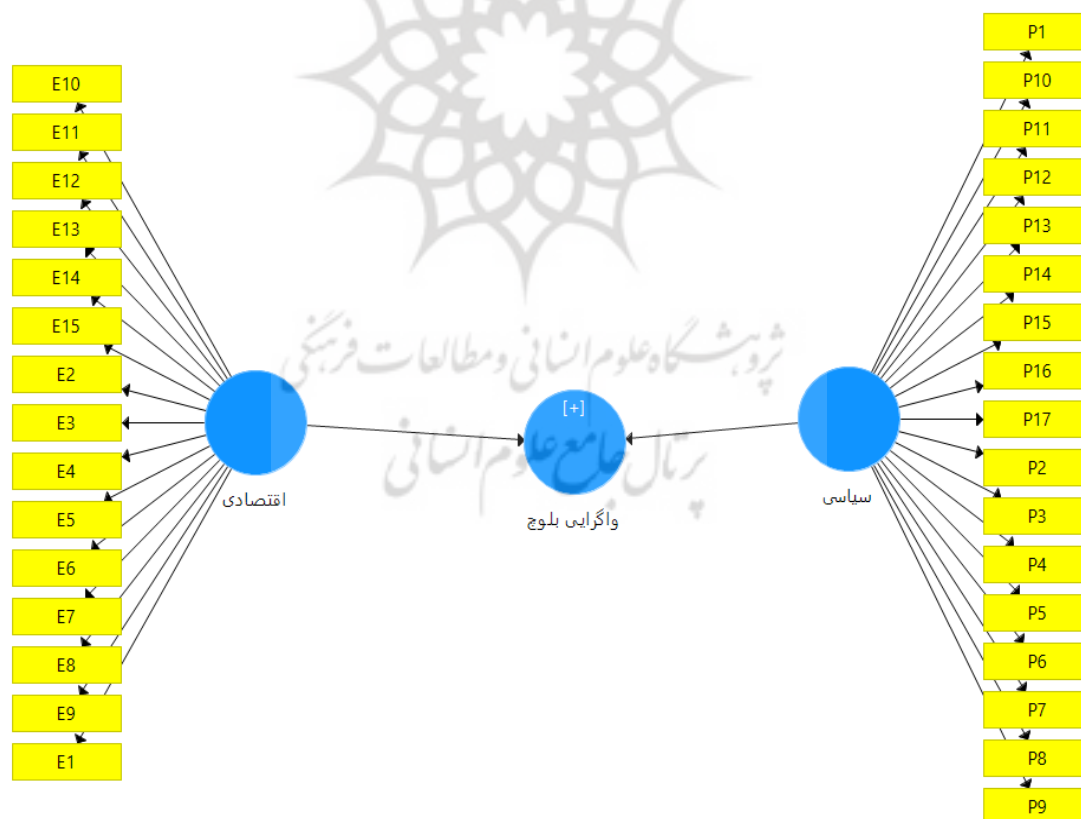
2. Lemomer

(متغیرهای پنهان) و روابط میان آن‌ها و قبل از تخمین روابط مدل و بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری، ساختاری و کلی تحقیق، لازم است که متغیرهای آشکار (سؤالات) مربوط به هر گویه (سازه) مشخص گردند تا امر تفسیر نتایج مدل آسان‌تر گردد. بدین منظور در تحقیق حاضر به منظور بررسی هر یک از دو بعد مؤثر بر واگرایی قوم بلوچ توسعه از سؤالات مختلفی استفاده شده که در جدول ۳ بیان شده است.

جدول ۳. سازه‌ها و سؤالات تحقیق

سازه‌ها	کد گویه‌ها در پرسش‌نامه
بعد اقتصادی	E1 الی E15
بعد سیاسی	P1 الی P17

مدل‌های مرسوم در مدل‌سازی معادلات ساختاری در واقع متشکل از دو بخش هستند. مدل اندازه‌گیری که چگونگی توضیح و تبیین متغیرهای پنهان توسط متغیرهای آشکار (سؤالات) مربوطه را بررسی می‌نماید و مدل ساختاری که نشان می‌دهد چگونه متغیرهای پنهان (سازه‌ها) در پیوند با یکدیگر قرار گرفته‌اند (هنسلر و همکاران، ۲۰۰۹). شکل ۲ به منظور شناخت مدل‌های موجود در مدل کلی پژوهش حاضر ترسیم گردیده است. بر اساس این شکل سازه‌های و سؤالات به ترتیب با دایره و مستطیل نشان داده شده‌اند و روابط میان متغیرها با پیکان جهت‌دار ترسیم گردیده‌اند. رابطه هر یک از سازه‌ها با سؤالات بیانگر مدل‌های اندازه‌گیری، رابطه سازه‌ها با همدیگر بیانگر مدل ساختاری و کلیه این روابط به صورت یکجا، بیانگر مدل کلی پژوهش حاضر هستند.

شکل ۲. نمایش ترسیمی مدل‌های اندازه‌گیری، مدل ساختاری و مدل کلی پژوهش حاضر در محیط PLS

به‌منظور سنجش روایی پرسشنامه، دو نوع روایی منطقی و روایی سازه در نظر گرفته‌شده و در این راستا، روایی محتوا، اعتبار ظاهری و اعتبار عاملی (تحلیل عاملی) بررسی شدند. برای دستیابی به اعتبار همگرا و میزان همبستگی، آزمون‌ها پایایی مرکب و میانگین واریانس ارزیابی شد. پایایی بالاتر از ۰/۸ همراه با میانگین واریانس حداقل ۰/۵ دو شرط لازم برای اعتبار همگرا و همبستگی یک سازه می‌باشند (چن و همکاران، ۲۰۰۹). شاخص AVE نشان می‌دهد که چه درصدی از واریانس سازه مورد مطالعه تحت تأثیر گونه‌های آن سازه بوده است. از شاخص AVE برای سنجش روایی سازه استفاده می‌شود و از آن تحت عنوان روایی همگرا نیز یاد می‌شود. علاوه بر این از شاخص AVE به‌منظور بررسی روایی تشخیصی نیز استفاده می‌شود. به این صورت که در روایی تشخیصی بایستی ریشه دوم یا جذر شاخص AVE برای هر سازه بزرگ‌تر از مقدار ضریب همبستگی آن سازه با سایر سازه‌ها باشد. برای تعیین پایایی سازه‌ها در این تحقیق از روش پایایی مرکب (CR) استفاده شد. در این قسمت از شاخص آلفای کرونباخ نیز به‌منظور بررسی پایایی سازه‌ها نیز بهره گرفته‌شده است. لذا شاخص‌های فوق به همراه بررسی معنی‌داری بارهای عاملی جهت تأیید مناسب گونه‌های سازه‌ها مورد استفاده قرار گرفتند. بارهای عاملی بزرگ‌تر از ۰/۴ از اعتبار مناسبی برخوردار هستند.

جدول ۴. نتایج مربوط به تحلیل‌های روایی و پایایی متغیرهای پژوهش

مؤلفه	تعداد سؤالات	آلفای کرونباخ	Rho	پایایی مرکب	میانگین واریانس
اقتصادی	۱۵	۰/۹۱۰	۰/۹۱۴	۰/۹۲۳	۰/۴۴۸
سیاسی	۱۷	۰/۹۰۹	۰/۹۱۶	۰/۹۲۱	۰/۴۱۳

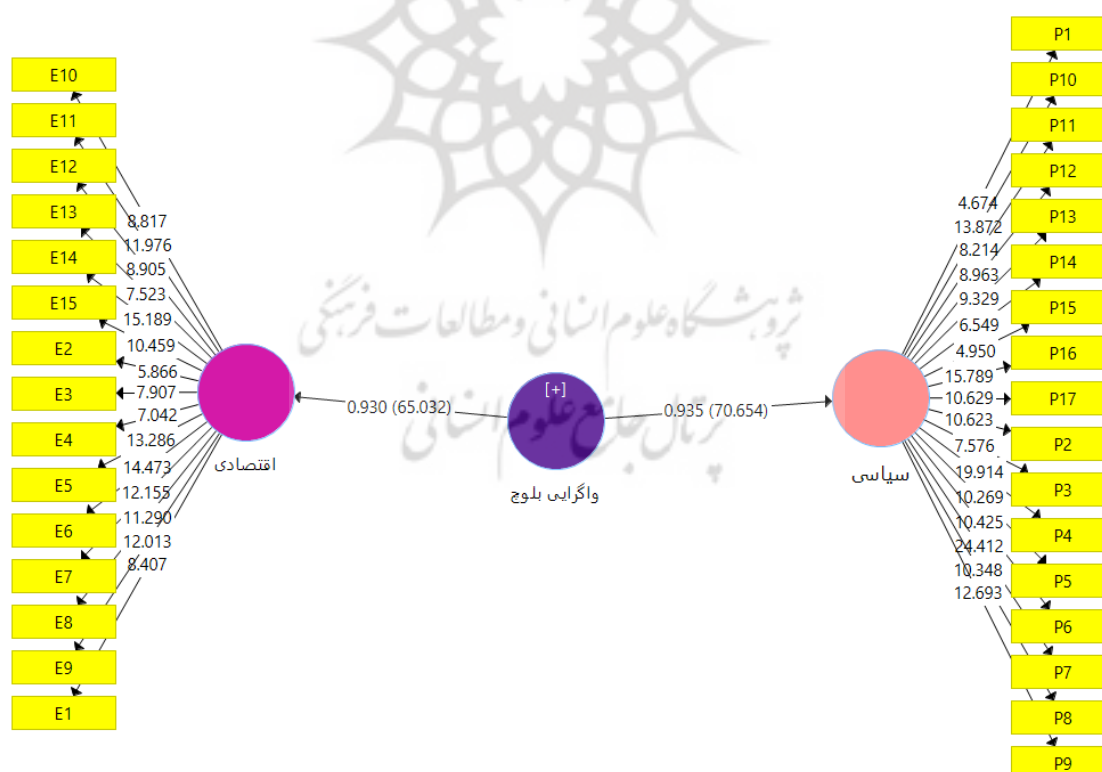
بررسی جدول ۴ نشان می‌دهد که شاخص‌های مورد نظر به‌جز در بخش میانگین واریانس در پژوهش حاضر از اعتبار بالایی برخوردار هستند بدین صورت که آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷؛ شاخص Rho بالاتر از ۰/۷، پایایی مرکب بالاتر از ۰/۸ است. نتایج جدول ذکر شده نشان می‌دهد که مقدار آلفای کرونباخ بعد اقتصادی برابر با ۰/۹۱ و بعد سیاسی نیز برابر با ۰/۹۰۹ است که از مقدار استاندارد آزمون تحقیق بالاتر بوده‌اند. همچنین مقدار پایایی ترکیبی به‌دست‌آمده برای بعد اقتصادی برابر با ۰/۹۲۳ و بعد سیاسی نیز برابر با ۰/۹۲۱ است که از مقدار استاندارد تحقیق بالاتر بوده و مقدار مناسبی می‌باشند. همچنین مقدار میانگین واریانس توسعه‌یافته بعد اقتصادی برابر با ۰/۴۴۸ و بعد سیاسی نیز برابر با ۰/۴۱۳ است که این عدد از مقدار استاندارد تحقیق پایین‌تر بوده است. به‌صورت کلی نتایج برازش مدل اندازه‌گیری برای ابعاد چالش قومیتی در میان گروه قومی بلوچ بیانگر اهمیت بعد اقتصادی در چالش‌های قومیت مرتبط با واگرایی گروه قومی بلوچ است.

بنابراین در ادامه با اطمینان کامل می‌توان نسبت به گزارش نتایج مربوط به مدل نهایی پژوهش پرداخت. برای بررسی برازش مدل ساختاری پژوهش از چندین معیار استفاده می‌شود که اولین و اساسی‌ترین معیار، آماره t است. ابتدایی‌ترین معیار برای سنجش رابطه بین متغیر در مدل (بخش ساختاری)، اعداد معنی‌داری t است. در صورتی که مقدار این اعداد از ۱/۹۶ بیشتر شود، نشان از صحت رابطه بین متغیرها و در نتیجه تأیید فرضیه‌ها پژوهش در سطح اطمینان ۰/۹۵ است. همچنین مقدار معناداری نیز به همان موضوع اشاره می‌کند و اگر کمتر از ۰/۰۵ باشد رابطه بین متغیرها را در سطح اطمینان ۰/۹۵ می‌پذیریم. اولین معیار بررسی مدل ساختاری، ضرایب R^2 مربوط به متغیرهای پنهان درون‌زای (وابسته) مدل است؛ و نشان‌دهنده تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا است و سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی در نظر گرفته می‌شوند. هر چه R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. هنسler و همکاران (۲۰۰۹) معتقدند در یک مدل، در صورتی که یک

سازه درون‌زا توسط یک یا دو سازه برون‌زا تحت تأثیر قرار گیرد. مقدار R^2 از $0/33$ به بالا نشان از قوت رابطه بین آن سازه و سازه‌های درون‌زا است. دومین معیار بررسی مدل ساختاری، Q^2 است. این معیار که توسط استون و گیسر (۱۹۷۵) معرفی شد، قدرت پیش‌بینی مدل در متغیرهای وابسته را مشخص می‌کند. مقدار باید در مورد تمامی سازه‌های درون‌زا سه مقدار $0/02$ ، $0/15$ و $0/35$ را به‌عنوان قدرت پیش‌بینی کم، متوسط و قوی تعیین نموده‌اند. همچنین برای ارزیابی مدل کلی، پس از منسوخ شدن معیار نیکویی برازش (GOF)، از شاخص ریشه میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد شده (SRMR) استفاده می‌شود که مقدار این شاخص کمتر از $0/1$ یا $0/08$ مناسب است (هو و بنتلر، ۱۹۹۹؛ هنسلر و همکاران، ۲۰۱۴). با توجه به اطلاعات جدول ۵، تأثیر ابعاد اقتصادی و سیاسی بر واگرایی قوم بلوچ در سطح $0/005$ معنادار بوده و علامت تأثیر نیز مثبت است این نتیجه بدین معناست که با افزایش شکاف‌های اقتصادی و سیاسی، بر شدت واگرایی قوم بلوچ افزوده خواهد شد. همچنین مقادیر به‌دست‌آمده برای شاخص تناسب پیش‌بین بیشتر از $0/35$ (قوی) است. همچنین مقادیر ضرایب مسیر هر دو بعد تحقیق در محدوده قوی قرار دارد و مقدار SRMR نیز کمتر از $0/1$ است که نشان‌دهنده کیفیت مناسب مدل آزمون شده است. در ادامه تصویر مدل آزمون شده تحقیق به همراه ضریب مسیر به‌دست‌آمده برای تمامی مسیرهای مدل در قالب شکل ۲ و ۳ مشخص گردیده است.

جدول ۵. مقادیر ضریب مسیر و آماره t فرضیه‌های مرتبط با مسیرهای مدل تحقیق

رابطه	ضریب مسیر	T	ضریب تعیین	تناسب پیش‌بین	معناداری	نتیجه	SRMR
اقتصادی ← واگرایی بلوچ	۰.۹۳۵	۶۶.۷	۰/۸۶۴	۰.۳۷۴	۰.۰۰۵	تأیید	۰.۰۰۹
سیاسی ← واگرایی بلوچ	۰.۹۳۰	۷۰.۴	۰/۸۷۳	۰.۳۵۱	۰.۰۰۵	تأیید	۰.۰۰۹

شکل ۳. مدل نهایی پژوهش در حالت ضریب مسیر و مقادیر معناداری

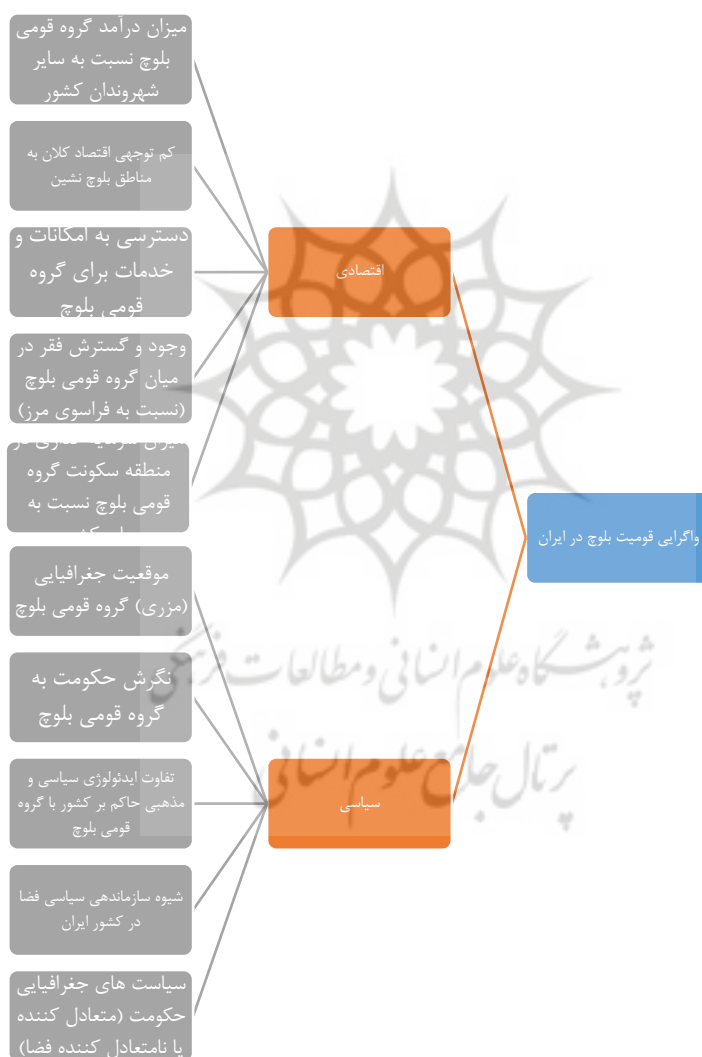
بحث

مقوله قومیت در ایران به دلیل شرایط خاصی که دارد از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. در واقع ایران متشکل یافته از مجموعه فرهنگ‌های متنوع و مختلف بلوچ، کرد، آذری، فارس، عرب و ... است که بیشتر این اقوام در مرزهای ایران دارای پیوستگی فرهنگی و سرزمینی با آن‌سوی مرزها هستند که این مسئله در تلفیق با مشکلات معیشتی و سیاسی مه این اقوام در ایران دارند سبب بروز جریان‌ات مرکزگریزی و واگرایی گردیده است که لزوم مدیریت مسائل قومی را در ایران به‌منظور پاسداری از یکپارچگی و اتحاد ملی بسیار برجسته می‌سازد، در این میان توجه به مسائل اقتصادی و سیاسی در مدیریت اقوام از اهمیت بالایی برخوردار است که در این تحقیق به بررسی و رتبه‌بندی مهم‌ترین عوامل اقتصادی و سیاسی مؤثر بر چالش‌های قومی در ایران با تأکید بر قوم بلوچ پرداخته است. بررسی‌های صورت گرفته در این زمینه مبتنی بر یافته‌های کتابخانه‌ای و پرسشنامه‌ای نشان‌دهنده آن است که، مهم‌ترین عوامل سیاسی شامل ۱۷ مورد و اقتصادی شامل ۱۵ مورد است که مؤثر بر چالش‌های قوم بلوچ است که ترتیب وزن و اهمیت آن‌ها به‌صورت ذیل می‌باشند:

عوامل بعد سیاسی: نگرش حکومت به گروه قومی بلوچ با امتیاز ۰.۷۹۱ در جایگاه اول، موقعیت جغرافیایی (مرزی) گروه قومی بلوچ با امتیاز ۰.۷۹ در جایگاه دوم، شیوه سازمان‌دهی سیاسی فضا (حکومت یکپارچه و متمرکز) بر فضای کشور ایران با امتیاز ۰.۷۳۱ در جایگاه سوم، تفاوت ایدئولوژی سیاسی و مذهبی حاکم بر کشور با گروه قومی بلوچ با امتیاز ۰.۷۳ در جایگاه چهارم، نوع نظام سیاسی حاکم بر فضای کشور ایران با امتیاز ۰.۶۶۳ در جایگاه پنجم، سیاست‌های جغرافیایی حکومت (متعادل‌کننده یا نامتعادل‌کننده فضا) با امتیاز ۰.۶۶۲ در جایگاه ششم، نقش سیاسی نخبگان (قومی - طایفه‌ای) در مناطق بلوچ‌نشین با امتیاز ۰.۶۵۸ در جایگاه هفتم، احساس تبعیض در میان گروه قومی بلوچ با امتیاز ۰.۶۴۲ در جایگاه هشتم، میزان مشارکت سیاسی گروه قومی بلوچ در سطح ملی با امتیاز ۰.۶۳۵ در جایگاه نهم، گسترش گروه قومی بلوچ به آن‌سوی مرزهای ایران با امتیاز ۰.۶۲۴ در جایگاه دهم، انتخاب مدیران ارشد استانی از بیرون از استان با امتیاز ۰.۶۰۲ در جایگاه یازدهم، تقابل هویت ملی در برابر هویت قومی در مناطق بلوچ‌نشین با امتیاز ۰.۶ در جایگاه دوازدهم، میزان نفوذ و تأثیرگذاری مولوی‌ها (از نظر مذهبی) با امتیاز ۰.۵۹۹ در جایگاه سیزدهم، انتخاب مدیران محلی بومی در مناطق بلوچ‌نشین (توسط حکومت یا مردم) با امتیاز ۰.۵۹۴ در جایگاه چهاردهم، سیاست خارجی (مرزی) کشور در ارتباط با کشورهای دارای قومیت بلوچ (افغانستان، پاکستان و ...) با امتیاز ۰.۵۶۱ در جایگاه پانزدهم، سیاست کشورهای رقیب و میزان نفوذ آن‌ها در مناطق بلوچ‌نشین با امتیاز ۰.۴۹۳ در جایگاه شانزدهم و سیاست داخلی کشور در مواجهه با گروه قومی بلوچ با امتیاز ۰.۴۴۳ در جایگاه هفدهم.

عوامل بعد اقتصادی: میزان درآمد گروه قومی نسبت به سایر شهروندان کشور با امتیاز ضریب عاملی ۰.۷۷۳ در جایگاه اول، کم‌توجهی اقتصاد کلان به منطقه مورد مطالعه با امتیاز ۰.۷۶۴ در جایگاه دوم، میزان دسترسی به امکانات و خدمات با امتیاز ۰.۷۳ در جایگاه سوم، وجود و گسترش فقر در میان گروه قومی (نسبت به فراسوی مرز) با امتیاز ۰.۷۰۷ در جایگاه چهارم، وضعیت شاخص‌های توسعه و فقر انسانی با امتیاز ۰.۷۰۶ در جایگاه پنجم، میزان سرمایه‌گذاری در منطقه سکونت گروه قومی نسبت به سایر کشور با امتیاز ۰.۷۰۵ در جایگاه ششم، میزان سرمایه‌گذاری در منطقه سکونت گروه قومی نسبت به فراسوی مرز با امتیاز ۰.۶۹۵ در جایگاه هفتم، وضعیت اقتصاد غیررسمی (قاچاق) با امتیاز ۰.۶۸۷ در جایگاه هشتم، وجود و گسترش فقر در میان گروه قومی با امتیاز ۰.۶۵۳ در جایگاه نهم، ناامنی اقتصادی با امتیاز ۰.۶۵۰ در جایگاه دهم، نابرابری فضایی ناشی از نظام بودجه‌ریزی کشور با امتیاز ۰.۶۱۵ در جایگاه یازدهم، نرخ بیکاری نسبت به سایر فضاهای کشور با امتیاز ۰.۶۱۱ در جایگاه دوازدهم، سطح توسعه منطقه سکونت گروه قومی (نسبت به فراسوی مرز)

با امتیاز ۰.۵۹۲ در جایگاه سیزدهم، تفاوت سطح توسعه اقتصادی منطقه بلوچ‌نشین ایران نسبت به فراسوی مرزها با امتیاز ۰.۵۹۲ در جایگاه چهاردهم و میزان درآمد گروه قومی نسبت به فراسوی مرز با امتیاز ۰.۴۹۷ در جایگاه پانزدهم در مجموع می‌توان گفت، نتایج تحقیق نشان داد که در بعد سیاسی نگرش حکومت به گروه قومی بلوچ، موقعیت جغرافیایی (مرزی) گروه قومی بلوچ، شیوه سازمان‌دهی سیاسی فضا (حکومت یکپارچه و متمرکز) بر فضای کشور ایران، تفاوت ایدئولوژی سیاسی و مذهبی حاکم بر کشور با گروه قومی بلوچ، نوع نظام سیاسی حاکم بر فضای کشور ایران پنج عامل بسیار مهم در بعد سیاسی است که بر واگرایی و چالش‌های گروه قوم بلوچ تأثیر زیادی می‌گذارد. در بعد اقتصادی نیز پنج عامل بااهمیت بالا در چالش‌های قومی گروه قومی بلوچ شامل موارد ذیل هستند: میزان درآمد گروه قومی نسبت به سایر شهروندان کشور، کم‌توجهی اقتصاد کلان به مناطق بلوچ‌نشین، دسترسی به امکانات و خدمات برای گروه قومی بلوچ، وجود و گسترش فقر در میان گروه قومی بلوچ (نسبت به فراسوی مرز)، میزان سرمایه‌گذاری در منطقه سکونت گروه قومی بلوچ نسبت به سایر مناطق، موقعیت جغرافیایی (مرزی) گروه قومی بلوچ، نگرش حکومت به گروه قومی بلوچ، تفاوت ایدئولوژی سیاسی و مذهبی حاکم بر کشور با گروه قومی بلوچ، شیوه سازمان‌دهی سیاسی فضا در کشور ایران، سیاست‌های جغرافیایی حکومت (متعادل‌کننده یا نامتعادل‌کننده فضا).

شکل ۴. مدل مفهومی تجربی تحقیق

نتیجه‌گیری

ریشه بسیاری از نابسامانی‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و حتی امنیتی در مناطق بلوچ‌نشین ایران ناشی از مشکلات اقتصادی است. فقر اقتصادی و توسعه‌نیافتگی منجر به فقر فرهنگی و فقر اجتماعی شده و زمینه را برای بروز چالش‌های قومی به وجود خواهد آورد. لذا کمک به وضعیت اقتصادی و معیشتی مردم مناطق بلوچ‌نشین و ارتقا سطح توسعه‌یافتگی این مناطق می‌تواند علاوه بر کاهش بسیاری از جرائم و ناهنجاری‌ها، موجب تقویت همگرایی و ایجاد امنیت پایدار مناطق بلوچ‌نشین و تقویت همگرایی ملی شود.

در مجموع همان‌طور که از یافته‌های تحقیق می‌توان به‌خوبی استنباط کرد جنس مطالبات یا واگرایی قوم بلوچ چه از منظر سیاسی و چه از منظر اقتصادی بیشتر از بعد اقتصادی است؛ یعنی اگر چنانچه حکومت مرکزی ایران در زمینه فقرزدایی، برقراری عدالت جغرافیایی، از بین بردن شکاف توسعه‌ای مرکز - پیرامون و نابرابری‌های منطقه‌ای اقدام کند واگرایی قوم بلوچ در حالت خنثی قرار خواهد گرفت و در مراحل بعد می‌توان از طریق رویکردهای فرهنگی به سمت تقویت این قوم در درون جغرافیای سیاسی ایران در راستای انسجام و وحدت ملی حرکت کرد. استان سیستان و بلوچستان با داشتن موقعیت راهبردی بازرگانی و ترانزیتی و دارا بودن کشاورزی و باغبانی (به‌ویژه میوه‌های استوایی و گرمسیری) و همچنین جاذبه‌های فراوان تاریخی و طبیعی و صنعت در حال رشد، کشف معادن (طلا، مس، کرومیت، منگنز، سنگ مرمر، سنگ‌آهک)، همسایگی با دو کشور پاکستان و افغانستان و وجود تنها بندر اقیانوسی ایران (چابهار) از توانایی و ظرفیت بالایی برای توسعه برخوردار است که حکومت مرکزی ایران می‌تواند با تشویق سرمایه‌گذاران و دادن امتیازها و تشویق کانون‌های قوی مالی چون بانک‌ها برای حمایت از تولیدکنندگان و دادن تسهیلات به افراد متخصص، مانع فرار نیروی کار از استان شده و زمینه پیشرفت اقتصادی و کاهش نرخ بیکاری استان فراهم شود و در نتیجه نرخ مشارکت اقتصادی استان افزایش یابد.

در زمینه بعد سیاسی تا زمانی که رویکرد دولت به تنوع قومی، بر اساس قومیت به‌عنوان تهدید باشد نه فرصت قوم بلوچ دارای واگرایی نسبت به حکومت بوده و خود را از بدنه اصلی حکومت جدا می‌داند؛ می‌بایست از نخبگان و نیروهای متخصص بومی خود استان برای مدیریت سیاسی در سطح محلی استانی و ملی کمک گرفته شود و کنترل مرزها برای ورود غیرقانونی مهاجرین و گروهک‌های تروریستی بیشتر شود تا چالش‌های امنیتی به حداقل برسد. علاوه بر این موارد حکومت مرکزی می‌تواند به کمک رسانه ملی (همچون صداوسیما و...) برای تغییر رویکرد خود نسبت به قومیت استفاده کرده و به تغییر ذهنیت جامعه (حس ناامنی نسبت به استان) بپردازد و به دنبال آن زمینه حضور گردشگران و استفاده از ظرفیت گردشگری استان نیز فراهم شود.

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند به ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- احمدی پور، زهرا؛ حیدری موصولو، طهمورث و حیدری موصولو. (۱۳۸۹). تحلیل قومیت و هویت قومی در ایران؛ جهت امنیت پایدار. *فصلنامه انتظام اجتماعی*، ۲ (۱)، ۳۵ - ۶۲.
- احمدی، حمید. (۱۳۷۸). *قومیت و قومیت در ایران*. تهران: نشر نی.
- افضلی، رسول و ضرغامی، برزین. (۱۳۸۸). تحلیل بنیادهای پایدار همگرایی و متغیرهای اعتباری تهدید قومی در ایران. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۷۰، ۷۷-۹۰.
- امام جمعه زاده، سید جواد و مهدیان، حسین. (۱۳۹۳). شکاف‌های قومی مذهبی مؤثر بر امنیت ملی ایران. *فصلنامه جغرافیا*، ۱۲ (۴۱)، ۲۹۷-۳۱۶.
- پورقوشچی، محمدرضا و نادری، محمود. (۱۳۹۳). جهانی‌شدن و تکثرگرایی قومی در ایران، چالش‌ها و فرصت‌ها. *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی (مطالعات راهبردی جهانی‌شدن)*، ۵ (۱۴)، ۵۵-۹۱.
- حسینی فر، عبدالرحمن و عباس زاده مرزبالی، مجید. (۱۴۰۰). فضای مجازی، چالش هویت‌جویی قومی و راهکارهای پیش روی دولت جمهوری اسلامی. *فصلنامه ژئوپلیتیک*، ۱۷ (۱)، ۲۱۳-۱۷۸. doi: 20.1001.1.17354331.1400.17.61.7.8
- حق پناه، جعفر. (۱۳۸۶). هویت، قومیت و سیاست خارجی در خاورمیانه. *فصلنامه سیاست. مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، ۴۱ (۱)، ۸۱-۹۵.
- خاکپور، براتعلی. (۱۳۸۵). ارزیابی میزان توسعه‌یافتگی روستاهای شیروان برای برنامه‌ریزی منطقه‌ای. *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۷، ۱۳۳-۱۴۵. doi.org/10.22067/geography.v4i7.4202
- دوران، بهزاد و محسنی، منوچهر (۱۳۸۳). «هویت. رویلوج‌ها و نظریه‌ها». در کتاب *مبانی نظری هویت و بحران هویت*. به اهتمام علی اکبر علیخانی. تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی. چاپ اول.
- رسانی، علی؛ یزدخواستی، بهروز؛ حاجیانی، احسان و میرزایی، حسین. (۱۳۸۷). بررسی رابطه هویت ملی و قومی با تأکید بر احساس محرومیت و جامعه‌پذیری قومی: مطالعه موردی دانشجویان آذری، کرد و عرب. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی (دانشگاه خوارزمی)*، ۱۶ (۶۳) ویژه‌نامه علوم اجتماعی، ۳۳-۶۹.
- سید امامی، کاووس. (۱۳۷۷). یکپارچگی ملی و رشد قومیت‌های قومی. *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۱، ۱-۱۲.
- صادقی، احمد و سعیدی اقدم، مهران. (۱۳۹۳). شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه‌نیافتگی اقتصاد ایران از دیدگاه خبرگان با استفاده از روش تلفیقی آزمون‌وخطا و فرایند تحلیل شبکه‌ای فازی. *سیاست‌گذاری پیشرفت اقتصادی*، ۲ (۴)، ۱۱۷-۱۵۶. doi: 10.22051/EDP.2015.1901
- صالحی امیری، سید رضا. (۱۳۸۵). *مدیریت منازعات قومی در ایران*. تهران: انتشارات مرکز تحقیقات استراتژیک.
- ضرغامی، برزین و انصاری‌زاده، سلمان. (۱۳۹۱). تحلیل فرصت‌ها و تهدیدهای ژئوپلیتیکی قوم بلوچ از دیدگاه نظریه شکاف‌های سیاسی-اجتماعی. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۴ (۳)، ۹۵-۱۱۰. doi: 10.22059/JHGR.2012.24982
- قاسمی، محمدعلی. (۱۳۸۷). نسبت امنیت انسانی و توسعه پایدار. *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۱۱ (۳)، ۵۲۷-۵۴۴.
- کولایی، الهه. (۱۳۸۳). *مسیر هویت ملی در ایران*. در کتاب *مبانی نظری هویت و بحران هویت*. به کوشش علی اکبر علیخانی. تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- محمدزاده، حسین و خانی، سعید. (۱۳۹۷). زمینه‌های تاریخی و اجتماعی مؤثر بر شکاف قومی در ایران. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۲ (۳)، ۱۲۵-۱۴۷. doi: 20.1001.1.20083653.1397.12.0.12.4

- مهری، کریم. (۱۳۹۶). نقش قومی در همبستگی ملی. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ۴ (۱۶)، ۱۵۳-۱۷۴.
- نش، کیت. (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی سیاسی معاصر: جهانی‌شدن، سیاست و قدرت. ترجمه محمدتقی دلفروز. تهران: انتشارات کویر.
- نقدی، اسداله؛ احمدی، امید علی و سلطانی عزت، محمود. (۱۳۹۴). بررسی جامعه‌شناختی میزان همگرایی قومیت‌های (فارس، ترک، لر) استان همدان. مجله تحلیل اجتماعی نظم و نابرابری اجتماعی، ۷ (۱)، ۱۳۱-۱۵۴.
- نوزانی، بهرام و صالحی، منصور. (۱۳۹۱). چالش‌های قومی در ایران: مورد مطالعه استان اردبیل. مجله دانش سیاسی و بین‌المللی، ۱ (۳)، ۱۰۹-۱۳۰.
- نوزانی، بهرام و صالحی، منصور. (۱۳۹۹). بررسی نقش جمهوری آذربایجان در ایجاد چالش‌های قومی در آذربایجان ایران. فصلنامه مطالعات ملی، ۲۱ (۴)، ۱۰۱-۱۱۸. doi.org/10.22034/rjnsq.2020.120492
- هادیان، ناصر و ریگی، حنیفه. (۱۳۹۳). ملت‌سازی ناکام در پاکستان و چالش‌های قومی: مطالعه موردی قوم بلوچ. فصلنامه روابط خارجی، ۶ (۲۱)، ۷-۴۱. [doi: 10.1001.1.1393.6.1.1](https://doi.org/10.1001.1.1393.6.1.1)

References

- Afzali, R., & Zarghami, B. (2009). Analysis of sustainable convergence bases and credibility variables of ethnic threats in Iran. *Human Geography Research*, 70, 77-90. [in Persian]
- Ahmadi Pour, Z., Heydari Mosalloo, T., & Heydari Mosalloo, T. (2010). Ethnicity and ethnic identity analysis in Iran: Towards sustainable security. *Social Order Quarterly*, 2(1), 35-62. [in Persian]
- Ahmadi, H. (1999). *Ethnicity and ethnic groups in Iran*. Tehran: Nashr Ney. [in Persian]
- Doran, B., & Mohseni, M. (2004). *Identity of the Balochs and theories*. In A. A. Alikhani (Ed.), *Theoretical foundations of identity and identity crisis* (1st ed.). Tehran: Humanities and Social Sciences Research Institute, Jihad Daneshgahi. [in Persian]
- Emam Jomehzadeh, S. J., & Mahdian, H. (2014). Ethnic-religious cleavages affecting Iran's national security. *Geography Quarterly*, 12(41), 297-316. [in Persian]
- Friedmann, J. (1966). *Regional development policy: A case study of Venezuela*. Cambridge: MIT Press. [DOI:10.2307/2510879](https://doi.org/10.2307/2510879)
- Ghasemi, M. A. (2008). The relationship between human security and sustainable development. *Strategic Studies Quarterly*, 11(3), 527-544. [in Persian]
- Hadian, N., & Rigi, H. (2014). Failed nation-building in Pakistan and ethnic challenges: Case study of the Baloch ethnic group. *Foreign Relations Quarterly*, 6(21), 7-41. <https://doi.org/10.1001.1.20085419.1393.6.1.1> [in Persian]
- Haqpanah, J. (2007). Identity, ethnicity, and foreign policy in the Middle East. *Politics Quarterly*, 41(1), 81-95. [in Persian]
- Hasani Far, A. R., & Abbaszadeh Marzbali, M. (2021). Cyberspace, challenges of ethnic identity seeking, and governmental approaches in the Islamic Republic. *Geopolitics Quarterly*, 17(1), 178-213. <https://doi.org/10.1001.1.17354331.1400.17.61.7.8> [in Persian]
- Henseler, J., Dijkstra, T.K., Sarstedt, M., Ringle, C.M., Diamantopoulos, A., Straub, D.W., Ketchen, D.J., Hair, J.F., Hult, G.T.M. & Calantone, R.J. (2014) Common Beliefs and Reality about Partial Least Squares: Comments on Ronkko & Evermann (2013). *Organizational Research Methods*, 17, 182-209. <https://doi.org/10.1177/1094428114526928>
- Janparvar, M., Bahrami Jaf, S., Shahbazi, M., & Chatterjee, U. (2021). Control and maintenance of borders due to the expansion of the Kurdish ethnic group on both sides of the Iranian-Iraqi border. *GeoJournal*, 87 (5), 4161-4177. <https://doi.org/10.1007/s10708-021-10492-5>
- Janparvar, M., Heydari, A., Bahrami Jaf, S., Chatterjee, U., & Singh, U. (2021). Analysis of kulbari's economic position in the northwest border villages of Iran (a study of paveh border villages). *GeoJournal*. <https://doi.org/10.1007/s10708-021-10428-z>.

- Khakpour, B. A. (2006). Assessment of development level of Shirvan villages for regional planning. *Geography and Regional Development Journal*, 7, 133–145. <https://doi.org/10.22067/geography.v4i7.4202> [in Persian]
- Kulaei, E. (2004). *The path of national identity in Iran*. In A. A. Alikhani (Ed.), *Theoretical foundations of identity and identity crisis*. Tehran: Humanities and Social Sciences Research Institute, Jahad Daneshgahi. [in Persian]
- Mehri, K. (2017). Ethnic role in national cohesion. *Strategic and Macro Policies Quarterly*, 4(16), 153–174. [in Persian]
- Mohammadzadeh, H., & Khani, S. (2018). Historical and social foundations influencing ethnic cleavages in Iran. *Iranian Social Studies Journal*, 12(3), 125–147. <https://doi.org/10.1001.1.20083653.1397.12.0.12.4> [in Persian]
- Naqdi, A., Ahmadi, O. A., & Soltani Ezzat, M. (2015). Sociological study of the level of convergence of ethnic groups (Fars, Turk, Lor) in Hamadan province. *Social Order and Social Inequality Analysis Journal*, 7(1), 131–154. [in Persian]
- Nash, K. (2001). *Contemporary political sociology: Globalization, politics, and power* (M. T. Delfrooz, Trans.). Tehran: Kavir Publications. [in Persian]
- Nozani, B., & Salehi, M. (2012). Ethnic challenges in Iran: Case study of Ardabil province. *Journal of Political and International Studies*, 1(3), 109–130. [in Persian]
- Nozani, B., & Salehi, M. (2020). The role of the Republic of Azerbaijan in creating ethnic challenges in Iranian Azerbaijan. *National Studies Quarterly*, 21(4), 101–118. <https://doi.org/10.22034/rjnsq.2020.120492> [in Persian]
- Pourghoshchi, M. R., & Naderi, M. (2014). Globalization and ethnic pluralism in Iran: Challenges and opportunities. *Strategic Public Policy Studies* (Globalization Strategic Studies), 5(14), 55–91. [in Persian]
- Rabbani, A., Yazdkhoushi, B., Hajiani, E., & Mirzaei, H. (2008). National and ethnic identity relationships with emphasis on deprivation feelings and ethnic socialization: Case study of Azeri, Kurdish, and Arab students. *Faculty of Literature and Humanities Journal (Kharazmi University)*, 16(63, Special Issue on Social Sciences), 33–69. [in Persian]
- Sadeghi, A., & Saeedi Aghdam, M. (2014). Identifying and ranking the factors influencing Iran's economic underdevelopment from experts' perspectives using combined trial and error method and fuzzy analytic network process. *Economic Development Policy*, 2(4), 117–156. <https://doi.org/10.22051/EDP.2015.1901> [in Persian]
- Salehi Amiri, S.R. (2006). *Management of ethnic conflicts in Iran*. Tehran: Strategic Research Center Publications. [in Persian]
- Seyyed Emami, K. (1998). National integration and growth of ethnic groups. *Strategic Studies Quarterly*, (1), 14–12. [in Persian]
- Valk, A., & Kristel, K. (2010). Ethnic Attitudes in Relation to Ethnic Pride and Ethnic Differentiation. *Journal of Social Psychology*, 141(5), 583–601 <https://doi.org/10.1080/00220000.2010.507310>
- Zarghami, B., & Ansarizadeh, S. (2012). Analysis of geopolitical opportunities and threats of the Baloch ethnic group from political-social cleavages theory perspective. *Human Geography Research*, 44(3), 95–110. <https://doi.org/10.22059/JHGR.2012.24982> [in Persian]